

BAL-TAM Türklük Bilgisi 16

ISSN 1452-2179

BALKAN TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

BAL-TAM TÜRKLÜK BİLGİSİ

16

Prizren
Mart 2012

DEDE KORKUT VE İSLAMİ MOTİFLERİN KULLANILDIĞI BAZI KALIP İFADELER

Nizami Şamiloğlu ADIŞİRİNOV *

Özet

İslamı kabul döneminden sonra orta asırlara ait kahramanlık destanlarında islami motiflerin tebliğine daha sıkça rastlanmaktadır. Bu makalemizde “Dede Korkut Kitabı”nda islami motiflerle ilgili olan kalıplara değinilmiştir. Bu formüller destanlar boyu tekrarlanarak destanın sabit yapısını oluşturmaktadır. İslam dini ile ilgili formüller özellikle “Dede Korkut” metinlerinde özenle işlenen kalıp ifadeler sırasındadır.

Anahtar sözcükler: Destan, Formül, Kalıp, Dede Korkut.

SOME ISLAMIC PATTERNS AND SAME EXPRESSIONS WHICH USED IN “THE BOOK OF DEDE KORKUT”

Abstract

After the embracement of Islamic Religion, during the middle centuries, in many epics the use of Islamic patterns became widespread. In this text, we will be focusing on how such Islamic patterns and expressions are repetitively used in “The Book of Dede Korkut.” These formulas, repeated in each legend, conduct the standard structure of such heroic legends. Especially, in “Dede Korkut” texts, such religious formulas concerning the ethics of Islam become the essential ways of expression.

Key words: Epics, Formulas, Patterns, Dede Korkut.

İslamın kabul döneminden sonra yazılı edebiyat örneklerinin ve halk destanlarının asıl amacı bizzat bu yüce dini tebliğ etmekten yana olmuştur. Destanlar, halkın hayatı, düşünce tarzı ile bağlı oldukları için İslamı kabul ettikten sonra halkın tefekküründe olan çok sayıda gayri-islami inanç ve dü-

* Prof. Dr. Azerbaycan Milli İlimler Akademisi. Folklor Enstitüsü, Aspirant, Baku.

şünceler yerini yavaş-yavaş da olsa İslami değerlerin ifadecisi olan motiflere bırakmıştır. Ulu kitabımız olan “Dede Korkut Kitabı”nda da,

İslam Dinini Oğuzlar arasında tebliğ etmek asıl amaç olduğu için İslami değerlerin ifade olduğu formüller çok ustaca işlenmiştir. İslamın kabulünden sonra Türk destan geleneğinde yeni kurtarıcılara-hamilere rastlanmaktadır. Bunlardan en yaygın olanı Hızır Aleyhisselamin adıyla bağlı olan motiflerdir. (6, 64) “Dede Korkut” destanında da, “Dirse han oğlu Buğac boyu”nda babası tarafından ölüme terk edilen yaralı Buğacın da yardımına efsanevi, dini şahsiyet olan Hızır peygamber koşmaktadır.

“Oğlan atdan yıqıldıqda boz atlı Hızır peygamber hazır oldu. Üç qatla yarasın eliyle sığadı” (7, 32) Hazreti Hızırın atının “Boz at” ifadesi ile anılması destanda epitetlerin formül yaratma rolünün oldukça yüksek olduğu kanaatini vermektedir.

Bu da aslında *“fevkalade kurtarıcının atının özelliklerini bildiren formül tipi”* sırasına girmektedir. Profösör Nizami Ceferov “Dede Korkut Kitabı”nda İslam dini ile ilgili motiflerin daha sonraki dönemlerde yapılmış ilave gibi yok, “kitab”ın fikren –estetik ve poetik esaslarından biri olarak değerlendirilmektedir(6, 62). Yukarıda belirttiğimiz üzere İslamın kabul döneminden sonra Orta Çağlara ait bir çok yazılı edebiyat örneklerinin ve halk destanlarının asıl amacı bu yüce dini tebliğ etmek olmuştur. “Dede Korkut” metinleri de Oğuzların kahramanlık tarihinin sonraki kuşaklara ulaştırılması fikrini, hem de İslami değerlerin Oğuzlar arasında yayılması amacını taşımıştır. Bu bakımdan İslami motifler destan boyu çok ustaca işlenmekte ve “kitab”ın fikren ve poetik açıdan ana esaslarından biri gibi değerlendirilmektedir.

Destanın yedinci boyu olan “Qazılıq qoca oğlu Yegnegin boyu”nda Kurandaki “İhlas” suresinin tercümesinin verilmesi de yukarıdaki fikrimizi de kuvvetlendirmektedir.(5, 94-109)

“Pes Qazılıq qoca oğlu Yegneg- taze yigiticik Yaradan Allaha sığındı. Bizeval mabudı öğdi. Aydır: Yucalardan, yucasan, Kimse bilmez necesen, aziz Tanrı! Anadan toğmadın sen, atadan olmadın. Kimse rizqin yemedin. Kimseyegüc etmedin. Qamu yerde ehedsen, Allahu samedsen! Ademe sen tac urdun, Şeytana lanæet kıldın. Bir suçdan ötrü dergahdan sürdüñ. Nemrud göge ok atdı. Qarnı yarıq balğı qarşu tutdun. Ululuğuna haddin, senin boynun- qaddin yoq! Ya cismle ceddin yoq! Urduğun ulatmayan ulu Tanrı! Basdığın belürtmeyen bellü Tanrı! Götürdüğün göge yetüren görklü Tanrı! Qaquduğın kahr eden kahhar Tanrı! Birliğine sığındım, çelabım, Qadir Tanrı! Meded senden! Qara tonlu kafire at diperim, işimi sen onar –dedi.” (7, 122-123)

Destanın dokuzuncu boyu olan “Bekil oğlu Emranın boyu”nda İslami motiflerin diğer boylarla mukayesi açıkça görülmektedir. Emran kafirin önüne çıkar ve bu savaşta Allaha sığınır:

“Kafirin gücü ziyade, oğlan zebun oldu. Allah Taalaya yalvarıb soylamış, görelim, nasıl soylamış, aydır: Yucalardan yucasan, yuca Tanrım! Kimse bilmez necesen görkli Tanrım! Sen Ademe tac urdun, Şeytana lanet kıldın. Bir suçdan ötri, dergahdan sürdün. İbrahimi tutdurdun, Xam göne çulğadın. Götürüb oda atdırdun. Odu bustan kıldın. Birliğine sığındım, eziz Allah! Hocam, aman medet! - dedi” (143). Misralardan görüldüğü üzere, “Sen Ademe tac urdun. Şeytana lanet kıldın. Bir suçdan ötrü dergahdan sürdün” ifadeleri “Kurani Kerim”de, “Bakara” suresi 34-cü ayet, “Araf” suresi 11-27-ci ayetleri ile ifade olunmuştur.

“Bakara” suresi 34-cü ayetde Allahın Adem peygamberi yaratması ve bütün meleklerle Ademe secde etmek emrini vermesi bildirilmektedir. İblis diğer meleklerden farklı olarak kendinin nurdan, Ademin ise topraktan yaratılmasını öne sürerek boyun eymeyi kabul etmemektedir. Sonuç olarak da Allah İblisi ahiret gününe kadar lanetleyerek kendi dergahından kovar ki, bu da mukaddes Kuranda “Araf” suresi 11-27-ci ayetlerde belirtilmiştir.

Sonrakı mısralara dikkat edelim:

“İbrahimi tutdurdun
Xam göne çulğadun.
Götürüb oda atdırdın.
Odu bustan kıldın”.

Bu mısralar da, “Kurani-Kerim”in “Enbiya” suresinin 68-70.ci ayetlerinin ve “Ankebut” suresinin 24-cü ayetinin izahıdır. Yukarıda adı geçen surelerde ifade edildiği gibi, İbrahim peygamber alevlenmiş bir kuyuya atılır. Allahın emri ile ateş kuyusu bir anlığa gül bahçesine dönüşür.

Destanın “Bekil oğlu Emranın boyu”nda Emranla, babası Bekilin arasındaki dialogda da boyun esas ana fikri ortaya çıkmaktadır:

“Bu arada oğlan babasına soylamış, görelim, hanım ne soylamış, aydır: Baba ne söylersen, ne aydarsan? Bağımla, yüregim ne dağlarsan? Qalqubanı yerimden turmağım çoq. Yelisi kara Qazılıq atıma binmegim çoq. Arqubeli Ala dağı avlayuban aşmağım yoq. Ağ alınılı Bayındırın divanına varmağım yoq. Qazan kimdir? Ben onun elin öpmegim yoq. Altundağı Al ayğırı mana vergil! Qan derledi çapdurayım senin için. Egni beg temür tonun mana vergil. Yeni yaqa dikdireyim senin için! Kara polat üz kılıcın bana vergil! Qafillice başlar keseyim sənin için! Karğı dalı sügini bana vergil, Köksinden er sancayın senin için! Ak yekeklü ötkün okun mana vergil, Erden ere keçireyin senin için! Ala gözülü üç yüz yiğitin mana vergil yoldaşlığa, Dini–Muhammed yoluna dürişeyim seninçün!- dedi” (140).

Bunun yanında, boyun sonunda da destanın diğer hiç bir boyunda rastlanmayan bir diğer olayın da şahidi olmaktayız. Allahın yardımı ile Emran kafiri mağlub ettikten sonra düşman Oğuzun dinini kabul eder. Bu da

boyda İslami mezmunun ve islami motiflerin daha kabarık olduğunu söylemeye esas vermektedir:

“Oğlan aydır: Ya asi melun, sen pütlerine yalvarırsan, men ademleri yoqdan var eden Allahıma sığındım,- dedi. Haq Taala Cebrayıla buyurdu kim: “Ya Cebrayıl, var, şol kuluma kırk erce kuvvet verdim” – dedi. Oğlan kafiri götürdü, yere urdu. Burnundan kan düdüük kibi şorladı. Sıçrayıb şahin kibi kafirin boğazın ele aldı. Kafir aydır: “Yiğit, aman, sizün dine ne derler, düününe girdim”- dedi. Parmaq götürüb, şəhadet getirüb müslüman oldu. Kalan kafirler bilüb meydanı salub kaçdı”. (143)

Destanda rastlanan diğer bir islami motif “Salur Kazanın tutsak olub oğlu Uruzun çıkardığı boy”da işlenmiştir. Boyun mezmununda Kazan han düşman karşısında kendini överken şöyle söyler:

“Kazan burada bir dexi soylamış: Arqıc qırda yıqanır Emman denizinde, Sarp yerlerde yapılmış kafir şehri. Sağa-sola çırbindı urar yüzgüçüleri, Su dibinde döner behrileri, “Tanrı menem”- deyü su dibinde çığrışır asileri, Önün qoyub, tersin oqur kızı-gelini, Altun aşık oynar Sancıdanın begleri. Altı qatla Oğuz vardı, alımadı, Ol qalayı, altı baş erle ben Kazan vardım, altı güne qomadım, anı aldım. Kelisasın yıqub, yerine mescit yaptım, ban banlatdım”. (157)

Burada hakkında söz açmak istediğimiz ifade: “Tanrı benim” deyü su dibinde çığrışır asileri” mısrasıdır. Bu mısra “Kurani –Kerim”de Musa peygamberle Firavun hadisesini hatırlatmaktadır. Bu hadise “Kuran”da “Şuara”, “Taha”, “Dühan”, “Yunus” surelerinde zikr edilmektedir. Musa peygamber (as) “Kuran”da en çok zikr edilen peygamberdir. Yukarıda adı geçen surelerde Musa peygamberin inananlarla birlikte Mısırı terk etmesi, kırmızı denizin sahiline gelmesi, *Allahın emri ile esasını denize vurması*, (2-ci boyda *“Musayi-kelimin esası ağaç”* ifadesi işlenir-N.A) denizin ikiye bölünmesi anlatılmaktadır. Musa peygamberin yanındaki inananlarla beraber denizi geçtikten sonra kendisini takip eden Firavun, denizin ortasına geldiği anda Allah’ın emri ile deniz ikiye bölünmüş ve sonra yeniden bir araya gelmiş; Firavun denizin suları altında kalır.

Yalnız son anında Allah’ın birliğini, varlığını kabul ederek secdeye gelir ve aynı durumda kalır. Bu hadise “Kurani- Kerim”de yukarıda adı geçen surelerde anlatılır. “Dede-Korkut Kitabı”nda da yukarıda belirttiğimiz mısra da ve “Salur Kazanın evinin yağmalandığı boy”da Uruzun dilinden söylenen aşağıdaki mısralarda bu durum ifade olunmaktadır:

“Kafirler Uruzu alub, qenare dibine götürdüler. Uruz aydır: Mere kafir, aman! Tanrının birliğine yoktur güman. Qounben bu ağaçla söyleşeyim” –dedi. Çağurub ağaca soylamış, görelim, hanım ne soylamış: Ağaç-ağaç dersem sana, erlenme ağaç! Mekke ile Medinenin kapısı ağaç! Musai- Kelimin esası ağaç! Büyük –büyük suların köprüsü ağaç! Kara-kara denizlerin gemisi

ağaç! Şahi-Merdan Elinin Düldülünün eyeri ağaç! Zülfükarın kınıyla kabzesi ağaç! Şah Heslenle Hüseyin beşiği ağaç!...” (7,46)

Yukarıdaki şiir parçasında işlenmiş “*Musa Kelimin esası ağaç!*” ifadesi de yukarıda hakkında konuştuğumuz olay ile ilgili olarak işlenmiştir. Görüldüğü üzere, “İhlas” suresinin yanında yukarıda söz açtığımız bir çok sureler de Korkutçu Ozan tarafından destan metinlerinde, özel ustalık ve beceri ile kodlaştırılmıştır. İslami motiflerle ilgili olan “sihirli formüllere” destanın diğer boylarında da rastlamak mümkündür. Destanın üçüncü boyu olan “Qam Börenin oğlu Bamsı Beyrek Boyu”nda Banuçiçek için elçiliğe gelen Dede Korkut, Banuçiçeğin ağabeyi Deli Karcar tarafından ölümle tehdit edilir ve Deli Karcarın arkadan ona yetiştiğini gördüğünde “*ismi azam*” okuyarak Allah’a sığınır.

Dedenin bu duası ile Deli Karcarın eli havada asılı kalır ve yalnız Dedinin tevbesinden sonra Dede Korkut yeniden dua eder ve Deli Karcarın eli eski haline döner. Veya destanın sekizinci boyu olan “Basatın Tepegözü öldürdüğü boy”da Tepegöz Basatı aldatarak hazinenin olduğu “günbedin” içine sokar ve günbedle bir dağıtıp yok etmek ister.

“Basat Allahın adını anıp “ismi azam” okur ve bu sihir sonucunda günbed yarılr ve yedi yerden kapı açılır, Basat kurtulur. “Tepegöz aydır: Oğlan şol günbedi gördünmü? Aydır: “Gördüm”. Depegöz aydır: Benim hazinem var. Ol qocalar almasınlar. Var, möhürle! – dedi. Basat günbed içine girdi. Gördü kim, altun-aqça yıkılmış. Baqaraq kendözin unutdı. Depegöz günbedin qapısını aldı. Aydır: “Günbede girdin mi?” Basat aydır: “Girdim”. Depegöz aydır: “Şöyle çalayım ki, günbedle dardağın olasan”. Basatın dilin bu geldi kim, “La ilahe illallah, Muhammedin Resulallah”- dedi. Dedi, hemen dem günbed yarıldı, yedi yerden kapı açıldı. Birinden dışra geldi” (131).

Ünlü araştırmacı, akademisyen Hamid Araslı şu ifadeyi belirtmektedir: “Bu destanda herkes müslümandır. Kafirler ile savaşır. Allah, Muhammed ve diğer dini adlar çok tekrar olunur. Kerbela hadisesi hatırlanır, kahramanlar namaz kılar.” (4, 34) Destanda Oğuz kahramanları savaş öncesi her zaman “arı sudan abdest alır, ak alınlarını yere koyarak iki rekat namaz kılar, adı körlü Muhammede salavat getirir”, daha sonra düşman üzerine saldırır ve her zaman savaşları kazanırlar. Bu formül ifade, destan boyunca bir çok yerde tekrarlanarak özel formül tipi meydana getirmektedir.

Öyle ifadeler de vardır ki, onlar yeri “Kitabi-Dede Korkut” da yer almasalar bile, köken olarak dini-mitolojik anlayışlardan, tasavvurlardan gelmektedirler. Malum olduğu üzere, böyle teist görüşlerde dini tasavvurlarla mitolojik elementler sentez olunmuş bir şekildedir. Bununla beraber eski Türk yazılı abidelerinde ve diğer örneklerde göre bu dini sistemin yüksek seviyesi belirtilen *Tenri* yalnız ilahi başlangıç gibi takdim olunmamaktadır.

O, şahıslandırılıyor. (*Tenrii ança timis erinç - Ton2; Tanrı öylece demiş*), *adi insana, hökmdara mahsus titullarla tayinleniyor (Üze tenri kann - Ongin abidesi, sağ taraf, 12; Yukarıda Tanrı xan)*. Tanrı hakanı tayin eder (*Özümin ol tenri kağan olurdu erinç-KltŞ. (25-26); Özüümü o tanrı hakan tah-tuna oturdu*). **(3, 14-39)** Tanrı, zor zamanlarda yol gösterir, yardım eder, insanlara bilgi verir, muhafaza eder. Tanrıya mahsus böyle alametler, atributlar sonraki çağların yazılı abidelerinde, özellikle, “Kitabi-Dede Korkut” da da kendini gösterir:

-*Tanrı buyuruq, ferman, yarlıq verir. Kültiqin şerefine abidede: “Tenri yarlıkaduk üçün illiqiq ilsiretmis, kağanlığığ kağansıratmis, yağığ bas kılmiş, tizliqiq sökürmis, başlığığ yüküntürmis (KltŞ.15; Tanrı buyurduğu ferman verdiği için devleti olanı devletsiz, hakanı olanı hakansız koymuş, düşmanı mağlup etmiş, dizi olanı diz çökdürmeğe mecbur kılmış, başı olanı baş eğdirmiş).*

“*Kitabi-Dede Korkut*”ta: *Haq Taalaya Domrulun sözi hoş gelmedi: “Baq, baq, mere deli qavat benim birliğim bilmez, varlığıme şükür qılmaz. Benim ulu dergahımda geze, menlig eyleye?” -dedi. (V b., s. 79).*

-*Düçar olunmuş yenilgiler de, kazanılmış zaferler de Tanrının iradesi ilə bağlanır. (Tonkuk şerefine abidede: Tenri yarlıkadu; yaydımız, üqüzke tüşdi-(Ton.C.16); Tanrı buyuruq, ferman verdi, [qoşunu] dağıtdık, [qoşun] çaya düşdü). (3, 16) “Kitabi-Dede Korkut”da: “Haq taala Cebrayıla buyurdi kim, ya Cebrayıl, var, şol kuluma kırk erce kuvvet verdim” - dedi. Oğlan kaferi götürdi, yere urdı. Burnundan qanı düdüük kibi şorladı. Sıçrayub şahin kibi kaferin boğazın ele aldı. (IX b., s. 109).*

Eski Türklerde Tanrı antropomorfozlaşdırılır. Antropomorfozlaşdırılmış Tanrı-insana has özelliklere sahip hale gelir, bir nevi *ali yaratıcı kuvve tedricen insan obrazına çevrilir*. Kültiqin şerefine abidede şöyle denilmektedir:

“*Üze türk tenrиси, türk iduk yiri, subı ança timis (KltŞ. 10-11; Yukarıda türk tanrısı, mukaddes türk yeri, suyu böyle demiş)*”. *Haq-taalaya Domrulun sözi hoş gelmedi: “Baq, baq, mere deli qavat benim birliğim bilmez, yarlığıme şükür qılmaz. Benim ulu dergahımda geze, benlik eyleye?” - dedi. Əzrayıla buyuruq eyledi kim, ya Əzrayıl, var, ol dexi deli qavatın gözine görüngil, benizini sarartğıl! - dedi; canını xırlatğıl, alğıl! - dedi (V b., s.79). Haq taalaya Deli Domrulun sözi hoş geldi. Əzrayıla emr etdi: “Deli Domrulun atasının-anasının canın al! Ol iki helala yüz qırq yıl ömür verdim”, -dedi (V b., s. 83).*

VIII asırda Orhun Türkleri’nde kağan kultunun olduğu çeşitli araştırmalarda belirtilmektedir. Kağana ait sabit model şeklini almış epitetlerden birinde kağan Tanrıya benzetilmektedir (*Tenri teq tenriide bolmuş türk bilqe kağan - KltC.1; Tanrı gibi göylerde doğulmuş bilge türk hakanı*).

Ongin abidesinde ise hakana ünvanlanan ve aynı mezmuna malik tenriken ifadesi işlenir. Hakan da Tanrı kimi göklerde doğulur. (bax: KlC.1). Hakan luTanrının gösterişi, fermanı ile tayin olunur. (tahta çıkar).(3, 11-14)

Tanrı sözü Orhon Türkleri'nde (eski türklerde)hakana ait tayin gibi de geçmektedir: “*Tenri bilqe kağanka sakınu isiq, küçiq berseqim bar ermis erinç (Ong., sağ 10; tanrı müdrik xaqana düşünerek işimi, gücümü vermeyim var imiş)*”.

Araştırmacılar dünyanın yaratılması ile ilgili eski Türk versiyonu –eski Türk hakanlığının insanların ilk etnik-siyasi tesisatı olması sebebi ile ilgili Kültiğin şerefine, abidenin ilk hattı ile hakanın, hakan hakimiyeti kültürün yaranması arasında benzerlik görür.

Aynı bakış açısı sonraki devir yazılı abidelerde de kendini gösterir.

“*Kitabi-Dede Korkut*”da: *Hatun aydır: “Yigidim, beg yigidim! Padşahlar tanrının kölgesidir. Padşahına asi olanın işi rast gelmez” (IX b., s. 105). “Kitabi-Dede Korkut”un metninde tanrıçılıkla ilgili teşekkür tapmış sabit ifadeler işlenir - parmaq götürmek (“barmaq qaldırmaq”), acı turnaq ak yüzine çalmaq. X asır arab müellifi Ahmed ibn Fadlan Volqaboyu oğuzları ile ilgili yazıyor ki, oğuzlar and içtiğinde parmaklarını gök yüzüne kaldırıp “bir tenqri” derlerdi.(2,22). Eski türklerin teist görüşleri ile ilgili bu unsurun relikti islam dininə adaptasiya olunmuş şekilde “Kitabi-Dede Korkut”da müşahide edilmektedir. Kafir aydır : “Yigit, aman, sizin dine ne derler, dinüne girdim”, -dedi. Parmaq götürüb, şahadet getirüb müslüman oldu (IX b., s. 109).*

Mükayise için söyleye biliriz ki, M.Füzuli gazellerinin birindeki obrazlı tasviri de bu detayın dini ritual elementi olduğunu tasdik etmektedir:

Mahi novdur, yoxsa sen etdikde seyri-asiman,

Qaldırıb parmaq getirmiş asiman iman sana. (I. 56)

Semadaki yeni aydır, yoxsa sen gök yüzüne bakarak onu seyr etdikde gökler parmaq kaldırıp sana iman getirir). Acı turnaq ak yüzine çalmaq ifadesi de aynı dini-mifoloji sisteme aid ritualla alakalı yaranmıştır. Beyregın babası qaba sarıqgötürüb yere çaldı. Tartdı, yaqasın yırtdı. “Oğul! Oğul!” deyüben yügirdi, zarlıq kıldı. Ak birçeklü anası buldır-buldır ağıladı, gözının yaşın dökdi. Acı turnaq ak yüzine aldı-çaldı. Al yanağın tartdı, qarğu kibi qara saçını yoldı (III b., s. 57). Senden can dilerem, ana, Canın mana verirmisin, Yoxsa “oğul, Deli Domrul!” -deyü ağlarmısın? Acı turnaq ak yüzine çalarmısın? Qarğu kibi qara saçın yolarmısın, ana? (Y b., s. 82).

SONUÇ

Türklerin yaşam tarzı içinde doğumdan ölüme, evlenme merasiminden, düğün şölenine ve doğanın dört mevsiminden akan coşku ile bütünleşen duygu, düşünce, sevgi yanında; yaşamın içinde beliren yas tutma gibi üzüntüye

yönelik veya savaş ve barış gibi korku ya da coşku gibi kavramlar yazıya dökmüştür. Eski Türk yazılı abidelerinden belli olduğu üzere, eski Türklerde yas merasimi ağlamakla, kadınların yüzlerini kesmesi, saçlarını yolması ile gerçekleşmekteydi. Eski ve Orta çağlarda Türk yazılı abidelerinin dili üzerinde yapılan araştırmalar göstermektedir ki, Türk bedii metni funksional-mezmun ve yapısal elementlerini kendi içinde birleştiren özel kontekstual yapı ile ifade edilmektedir. Bunu ilk önce metnin kendi işlevselliği ortaya koymaktadır. Yani YI-YIII asırlara ait Orhon-Yenisey abidelerinden tutmuş orta asırların bütün Türk edebi diline (Türki) kadar bütün yazılı metinler üslubu funksionallıq nümayiş etdirmektedirler.

KAYNAKÇA:

1. Füzuli M. Seçilmiş eserleri: 2 ciltte, II cild, Bakı, 1988.
2. Aliyev Yadigar. Ümumi Metnşünashk, Bakı, 2007.
3. Eski Türk Yazılı Abideleri Müntexabatı, Bakı, 1994.
4. Hemid Araslı. “Azerbaycan edebiyatı tarixi və problemləri”, Bakı, 1998.
5. Dede Korkut dünyası.Makaleler, Bakı, 2004.
6. N.Ceferov. Eposdan kitaba, Bakı, 1999.
7. “Kitabi-Dede Korkut”, Bakı, 2004.